

— men mag roemende onwijs worden — dan heeft „De Reformatie” geëvangeliiseerd door aan ieder, die het blad lezen wil, te zeggen: Gods waarheid lijdt schade, wordt verloochend, in Barth's theologie, e.a. En dan hebben in enkele bepaalde gevallen naar de open ruimte buiten de „opgeslotenheid” van congressalen e.d. niet geëvangeliiseerd — al bedoelden zij het minstens even hartelijk als ik — zij, die voor binnen- en buitenland hebben gezegd (in de methode en de onderstellingen van b.v. den calvinistenbond en het congres), dat men ook het barthianisme rekenen kon tot de gereformeerde richtingen-in-wijderen-zin. Heb ik in mijn kritiek op Barth gelijk, dan is de N.C.S.V. (Ned. Chr. Studenten-Vereeniging) geen evangeliiserende vereeniging, maar een het evangelie verhandelende organisatie.

En dan is het wel zeer tragisch, dat juist zij, die min of meer het bekende synodebesluit tegen de N.C.S.V. saboteerden, althans over het hoofd zien, of laten zien, roepen: „weg met de opgeslotenheid; de kerk, het rijk Gods, het leger des heils moet naar buiten”. Accoord, accoord; maar wees dan eerst een leger des o.k. wetenschappelijk en helts. Praat met iedereen, dien God u geeft te ontmoeten, praat geduldig, indringend, maar spreek in elk geval het evangelie. De waarheid.

Dit alles is al tientallen malen gezegd in ons blad. Denkt men nu heusch, dat men de kern van ons volk grijpen zal, door te zeggen: het jaar 1935 eindigt met geharrewar over kleinigheden?

Is het een „kleinigheid”, als wij wel de opgeslotenheid van onze PERSONEN opheffen, maar de opgeslotenheid van het EVANGELIE (in zijn zooveel aangegeven breeden inhoud en met zijn aangrijpen van o.k. wetenschappelijke en journalistieke verkondigingsmogelijkheden) pas recht laten beginnen gedurende heel de periode van ons confereren met anderen onder valsche, d.w.z. onjuiste, nomenclatuur en gedurende heel den tijd, waarin zoo iets doorwerkt onder het volk?

Is het vechten over „pietluttigheden”, als de één zegt: de stem van Gods vogelen moet niet verklanken in de opgeslotenheid van onze binnenkamer, breng daarom alle eigenaars van vogels bij elkaar in het boscht, — en als de ander antwoordt: een conferentie van vogelbezitters brengt het lied der vogelen niet in de open ruimte, indien de confererende eigenaars der diertjes zoo samenkomen, dat juist het lied der vogels niet meer kan verstaan worden, omdat het gekras van hun raven bij voorbaat is aangediend als nachtegalenconcert in wijderen zin, en omdat van deze vóórroepgestelde meening den ganschen volke binnen en buiten het woud is kond gedaan bij voorbaat?

Is het een „kleinigheid”, als het roepen tegen de opgeslotenheid practisch ook hen, die nog nooit den nachtegaal hoorden zingen, straks weer naar huis laat gaan met de gedachte, dat het gekras van hun raven van bevoegde zijde als nachtegalenzang is aangediend?

Is het een kleinigheid, als juist zij, die aangesteld zijn tot het maken en verkondigen van rechte onderscheidingen, in het openbaar juist op dit punt voor een deel hun doel voorbischieten, en zulks na jarenlange discussie over de te volgen methode van (wetenschappelijke en dus in het vergeven van praedicaten duidelijk profeteerende) evangelisatie?

„Gij kent” — aldus Dr A. Kuiper, Calvinisme, Kampen, 182 — „gij kent de Aeolusharp, die men in het vensterkozijn legt, opdat de wind er zijn hemelsche accoorden op spele. Zoolang nu de wind uitblift, geeft ook die harp geen toon”...

Van Aeolusharpen heb ik geen verstand; en wat ik er nog van begrijp, leert mij, dat men ook met deze beeldspraak zeer voorzichtig moet zijn. Maar in elk geval zegt ze mij dit, dat op de harp met haar vele snaren de wind spelen moet; en die wind (van den Geest — zoo vervolgt begrijpelijkerwijze Kuipers beeldspraak) is mij slechts constateerbaar, als ik ergens het Woord hoor spreken. Hen, die over dat Woord, en zijn ken-, en verstaan-, en constateerbaarheid fundamenteel anders denken, dan wij het doen, kunnen wij niet om beurten als goede medeharpsnaren, noch als gedrevenen van den éénen Geesteswind aandienen. Noch in hun, noch in des volks tegenwoordigheid.

Om beuzelingen gaat het dus niet. Ware het zóó, waarom dan niet — toen de heele gereformeerde pers in den aanvang tegen den wérkelijken Calvinistenbond opponeerde — aan dat volk tegemoet gekomen? Men kon het doen, vooral toen later formeel congres en bond gescheiden werden. Maar juist toen, toen men zonder enig verwijt van „geweken te zijn” (geen schande overigens) voor den drang der gereformeerde pers, te moeten belooften, het roer had kunnen omwerpen, heeft men de fouten van het begin tienmaal erger, en tienmaal noodlottiger gemaakt. Tienmaal erger: de barthianen geïnvolteerd... op dien grondslag (!) Tienmaal noodlottiger: want wat eerst nog maar op papier stond, werd nu een spel van grimmigen ernst op de planken, en voor het front der toezieende massa.

Kleinigheden? Ja, als men de tituluur, die onze officiële leiders aan anderen geven, van geen betekenis acht, of... als men meent, dat men deze in de „opgeslotenheid” kon houden, die men overigens juist (terecht) niet wil.

Doch waar in den grond der zaak de strijd loopt over de methode van verbreiding van de waarheid van God, daar kan die worsteling geen zaak-van-beuzelingen zijn.

Want tot den INHOUD van het evangelie behoort ook de aanwijzing van de METHODE zijner bekendmaking. Over de punten b. en c. spreek ik nader.

K. S.

Rectificatie. Verleden week sloop een zettfoutje in. Er stond: bl. 123, kolom 1, regel 22 v. b.: „de waarheid, mits puntig uiteengereeten, verdedigd”. In plaats van de r leze men in het gespatieerde woord een z; van het ééne woord make men er twee; dan krijgt men: „de waarheid, mits puntig uiteengezet en verdedigd”.

K. S.

Over „de Algemeene Genade”.

(Antwoord aan Dr O. Noordmans.)

I.

Wanneer ik thans mij er toe zet, de door Dr O. Noordmans, Ned. Herv. predikant te Laren (G.), in „De Reformatie” geschreven artikelen te beantwoorden, begin ik met een woord van dank aan Dr Noordmans voor het aanvaarden van mijn tot hem gerichte uitnodiging tot het schrijven ervan. Een „gesprek” als waartoe ik Dr Noordmans met zoo — voor wat de duidelijkheid betreft — verblijdend resultaat mocht inviteren, moet onder christenen — juist bij ingrijpend meningsverschil — mogelijk zijn. Dat ergens de wegen uiteengaan mag nimmer reden zijn, om juist dat geografisch-belangrijke plekje grond, waar elke weg zich van den anderen begint af te scheiden, in den nevel te laten. De plaatsen, waar de waterscheidingen beginnen, zijn van elk continent de belangrijkste; een geograaf, die juist deze plaatsen aan het onderzoek zou willen onttrekken, zou het voornaamste van zijn werk voorbijgaan.

Dat het hier bedoelde onderzoek zich heeft bezig te houden, inzake wat historisch geworden is, geeft ieder toe. Maar als het gaat over het heden, over de nog levenden, de in den maastroom nog opgenomenen, dan geven we, ook op theologisch en kerkhistorisch gebied, er de voorkeur aan, de plaatsen, waar de wegen, de waterscheidingen uiteengaan, aan het onderzoek van zichzelf of anderen te onttrekken. Voor wie leeft uit antwoord 2 van Zondag 12 beteekent dit evenwel, dat zij ten aanzien van deze bepaalde ambtelijke opdracht van God-in-Christus wanhopen, zelfs aan de mogelijkheid van het beginnen aan het werk dezer gehoorzaamheid, óf aan de uitkeering van het loon, dat de genade ook voor dezen moeizamen arbeid aan de arbeiders zelf, en niet maar aan hun epigonen, toegezegd heeft. Maar die wanhoop ware ongelooft.

Om nog even in de beeldspraak te blijven: het zal bij alle onderzoek van het plekje, waar de wegen scheiden, onvermijdelijk zijn, scherp te spreken. Scherp — dat wil zeggen: duidelijk en concreet. Ik wist, toen ik Dr Noordmans uitnodigde, dat er zulke „scherpe” woorden zouden vallen; „onthelving der Schrift” was dan ook Dr Noordmans' laatste woord. Juist daarin is althans op één punt de mogelijkheid van een betekenende discussie geschapen; ik mijnerzijds zal ook het „scherpe” woord moeten bezigen. Ik herhaal hier, in precies denzelfden zin, als waarin ik het eens in een andere discussie gezegd heb: al hebben Dr Noordmans en ik elkaar nooit ontmoet, „wij kennen elkaar”. Dr Noordmans heeft gelijk als hij rondweg spreekt van „onthelving der Schrift”, nu hij eenmaal zoo meent te zien. Is zijn opvatting inzake feit, wijze en (mogelijken) „inhoud” der openbaring juist, dan is dit zijn vonnis nog... zachtmoedig. Is daarentegen de mijne goed, dan zal mijn conclusie ten aanzien van Dr Noordmans' „theologie” moeten zijn: ongehoorzaamheid aan de Schrift, en daardoor fundamenteels verloochening van ons algemeen ongetwijfeld christelijk geloof in een theorie, die dit tot elken prijs voorkomen wil.

Dat we dát elkander kunnen zeggen, zonder „boos” te worden, dat we beiderzijds op het directe woord willen rekenen, dat is een oase in de woestijn. In zoo'n oase groet men elkander met de vreugde van den man, die pas zijn dorst geleest heeft, en sterkt zich tot den „polemos” als Jonathan, die pas wat honig heeft geproefd.

K. S.

Naschrift. Mijn artikel inzake Dr Noordmans is ditmaal korter, dan ik wilde. Deze week vroeg evenwel een „In Memoriam” allereerste plaats. Dat dwingt mij thans tot beperking; anders komen andere artikelen in gedrang.

Red.

„De Rotterdammer”.

Van het dagblad „De Rotterdammer” verscheen het 10.000ste nummer. Begrijpelijkerwijze jubelt het blad; en wij willen het hartelijk gelukwensen, evenals „De Standaard” indertijd door „De Reformatie” is gefeliciteerd met een jubileum. We verbliden ons er over, dat deze onze gelukwensch, om waar en dus tevens duidelijk te wezen, minder reserves noodig heeft, dan enkele maanden geleden het geval zou geweest zijn. Al hebben we met dit blad wel eens den degen moeten kruisen, wijl we het meenden te zien gaan in de richting van een „waardeering” ook van hen, die de christelijke pers grondig helpen vermoorden, juist als CHRISTELIJKE pers, dit neemt niet weg, dat we het van harte kunnen feliciteeren. Want onze polemiek met „De Rotterdammer” geschiedde juist daarom, wijl we de christelijke pers als zodanig wilden helpen behouden; degenen, met wie het blad wilde samengewerkt zien, wilden voor een groot deel juist de christelijke pers haar schoonste praedicaat (christelijk) betwisten, grondig en — definitief.

Moge de voorzichtigheid, die in de laatste maanden het blad siert ten aanzien van kerkelijk-theologische kwesties, het blijven kenmerken. Politiek en theologie zijn onderscheiden. Waar ze echter niet gescheiden zijn (in de beginselen) en waar voorts de problemen, die „De Reformatie” behandelt, kwesties niet alleen

van theologen, doch van alle christelijke actie zijn, daar moge ook „De Rotterdammer” van een soms wat zwijgzaam voorzichtigheidshouding in deze om haar werk rakende beginselvragen naar die van krachtige en bewuste medewerking overgaan. Dan zal onze nu reeds welgemeende gelukwensch nog warmer kunnen zijn, laat ons zeggen bij het 15000ste nummer. Want de strijd van „De Reformatie” raakt o.m. recht en mogelijkheid der christelijke cultuur, ook dus der CHRISTELIJKE pers!

K. S.

„Veldwijk” jubileert.

28 Januari 1936! Een mooie dag: de oudste stichting van de „Vereeniging tot Christelijke verzorging van krankzinnigen” zal dan een halve eeuw hebben bestaan. Al zal deze herdenking niet op breed-feestelijke wijze geschieden, doch zich bepalen tot den intiemsten kring van Bestuur en personeel, toch willen wij van harte gelukwensen. En ons volk wekken we gaarne op, om toch dit van Gods genade blinkende werkstuk van christelijken offerzin, deze eenvoudige gehoorzaamheidsconsequentie, in gedachtenis te blijven houden.

Dat gaat des te gemakkelijker, nu in prachtige uitvoering een Gedenboekje verschenen is, uitgave J. H. Donner, Rotterdam, onder den titel „Stichting (Huis-) Veldwijk”. Het boekje is een combinatie van mooie foto's (met situatie-teekening) en eerlijk-reportagegevoenden, onopgesmukten tekst.

Toen we indertijd ons „In Memoriam” schreven ter herinnering aan Prof. L. Lindeboom, wezen we met nadruk op diens gehoorzaamheidsverrichting, welke in „Veldwijk” en verwante stichtingen haar concrete vruchten droeg. Thans — 't is weer een polemische tijd — herinneren we ons als vanzelf, niet zonder „humor”, dat in vroegere dagen van kerkelijke polemiek iemand uit den gereformeerden kring — de naam is mij onbekend — publiek schreef, dat Lindeboom zich maar bij zijn „philanthropie” moest houden en niet theologische polemieken voeren moest; gelijk trouwens een ander (die thans met Lindeboom in den hemel in den kerkeraad van Kampen verzocht — het was een dominee — Lindeboom te censureren wegens zijn polemieken. Thans zijn we — wat de dooden betreft — zoover, te begrijpen, dat dat alles toch eigenlijk voorbegaande zwakheid was. Thans zijn we wel zoover, dat we verstaan, dat Lindebooms werk geen „philanthropie” was, doch gehoorzame erkenning van Christus' hooge priesterlijk ambt, hetwelk zijn christenen als met Hem gezalfden instigeert en instrueert tot het priesterlijk dienen uit en door en onder Hem. En tevens zijn we zoover, dat we gaan verstaan, dat Lindebooms werk een eenheid was, dat zijn scherpe kijk op Christus' priesterlijk ambt met zijn obligatie niet los te denken was van zijn eerbied voor Christus' profetisch en koninklijk ambt. Omdat beide — het barmhartigheidswerk en de theologische zuiveringsdrang — „practisch christendom” waren, niet te scheiden in de kerk.

Zij, die op dit punt van Lindeboom verschilden, en dus den „priesterlijken” liefdedienst dachten te kunnen organiseren, met gelijktijdige nalatigheid inzake de gemeenschappelijke erkenning van Zijn profetisch en koninklijk ambt, en met wie sommigen onzer in den laatsten tijd óók in den voorlichtingsdienst willen samenwerken, hebben, voor een groot gedeelte, een geheel onnoodige scheur in Lindebooms werk getrokken; kerkelijke onderscheidingen (die ze, nota bene, op kerkelijk terrein niet eens tot klaarheid brengen konden), brachten ze over op dit barmhartigheidswerk, en zoo riepen ze — toen de eerste offers niet meer noodig waren — speciaal hervormde stichtingen in het leven. De kerkelijke Lindeboom had dit kerkisme niet nodig. En zoo staan de zaken nóg.

Daarom moge ons gereformeerde volk met Lindebooms werk, later met en door anderen voortgezet, na 50 jaren steeds hartelijker leeren meeleven. Onze beste wenschen vergezellen „Veldwijk” en zijn sympathieken geneesheer-directeur. Ook den hoogbejaarden emeritus-geneesheer-directeur, Dr Van Dale.

K. S.

Doleantie-herdenking.

Naar wij vernemen heeft het Comité tot Herdenking der Doleantie een verzoek gericht tot de Kerkeraden van de Gereformeerde Kerken, om in de godsdienstoefeningen van den 9en Februari e.k. in het bijzonder de Doleantie te willen herdenken.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Oude Romantiek.

Franz Kliche: Stormweer. — La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.

De historische roman, zooals die bij ons vooral in de 19e eeuw geschreven werd, behandelde op een prettige wijze een stuk uit onze geschiedenis, dat onze belangstelling waard was, door de blijvende gevolgen van de daarin gebeurde feiten. Geen wonder, dat vooral het eind van de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw tal van onderwerpen leverden voor de nationale romantiek. De verbreiding van de nieuwe leer, en de 80-jarige oorlog, die daarmee in nauw verband stond, hebben een zodanigen omkeer teweegge-

bracht, dat w
mee achten
Een soortg
gevolgen, is
Een boek, da
in Luther o
kunnen gewa
is, bewijst d
Kliche: Storm
taald.

De schrijve
grootte moeil
volgelingen k
de nieuwe l
mischen toes
twee zijden
voert een ver
uitspraken te
wachting van
nieuwe Jeruz
Muhlhausen,
Wederdooper

Anderzijds
gelie van ha
bijbel om hu
over hun or
mingen zich
rucht, die z
de oude kerke
eeuwenlang
gekomen ach
drukkers, des
dit stormwee
zullen vernie
De boeren

Duitschland
grond van h
De adel is
verschil. Er
Maar ook is
verschil ver
heerscht een
een ander als
brek aan leic
zonderlijke t
eenigen, om l
De eenige, di
lijf weigert l
te stellen. Mo
te verbreiden
legenover de
lingen zijn na
hun bloedig
hier geldt g
niet om gee
losmaking va

Tegen deze
personen opt
historie, van
jonge ridder
jonkvrouw, l
ridder, die n
De slechte co
om zijn zwaa
nen. Alle on
schuldigen t
weer moeten
niet opgewas
vijand. Maar
en deze over

Even eenv
gebeuren, is
vertelt het m
Alles is we
nog bespieg
karakterbesp
het geheele
statige onnat
daarvan is g
inhoud ervan

Ondanks a
toch de aa
grootsch tafe
schouwelijk
staat Luther
vormer ook
derlijk geloof
af tegen het
kracht zich
Luther wil
onder alle
zamen en ha
liefde, der o
gemeenschap
in een zijner
rol speelt in
Ieder die
van het ver
lezen, meer
een grootsch
leekenis van
Gr.

ristelijke actie
van een soms
ding in deze
naar die van
overgaan. Dan
nóg warme
15000ste numme
raakt o.m. recht
tuur, ook dus de

K. S.

de oudste stichting
ke verzorging van
eeuw hebben
op breed-feestelijk
tot den intiem
ch willen wij
wekken we gaarne
linkende werks
oudige gehoorzaam
blijven houden.
in prachtige uit
eis, uitgave J. H.
„Stichting (Hei
tie van mooie foto
reportagegeven

„iam“ schreven te
n, wezen we in
richting, welke
en haar concre
n polemische tijd
— zonder „humor
s polemiek lema
naam is mij o
leboom zich ma
et houden en ni
st; gelijk trouwe
in den hemel b
it — het was en
wegens zijn pol
dooden betref
h eigenlijk voor
ze wel zoover, d
geen „philan
e erkenning van
welk zijn christ
en instrueert to
n onder Hem. En
aan verstaan, d
dat zijn scherpe
net zijn obligat
ded voor Christus
et beide — het
ische zuiverings
“ waren, niet te

m verschilden, en
achten te kunne
tigheid inzake de
zijn profetisch en
gen onzer in den
h tingsdienst
in groot gedeelte
lebooms werk ge
die ze, nota bene,
claarheid brengen
nhartigheidswerk
offers niet meer
stichtingen in het
dit kerkisme niet

met Lindebooms
gezet, na 50 jaren
e beste wenschen
athieken genees
emeritus-genees

K. S.

tot Herdenking
t de Kerkeraden
e godsdiensttoet
het bijzonder de

K. S.

KUNST

— La Rivière &

bij ons vooral
behandelde op
geschiedenis.
door de bij
keurde feiten
i de zestiende
eeuw tal van
ionale roman
e leer, en de
auw verband
eer teweegge

kracht, dat we de geschiedenis van ons land daar
mee achten te beginnen.

Een soortgelijke beweging, ten deele ook in zijn
gevolgen, is geweest de reformatie in Duitschland.
Een boek, dat den onrustigen tijd beschrijft, waar
in Luther optrad, zal daarom ook in ons land
kunnen gewaardeerd worden. En dat dit het geval
is, bewijst de tweede uitgave van het boek van
Kliche: Stormweer, dat uit het Duitsch werd ver
taald.

De schrijver wil met zijn verhaal laten zien de
grootte moeilijkheden waarvoor Luther en zijn
volgelingen komen te staan, daar velen denken dat
de nieuwe leer vooral ook een nieuwen econo
mischen toestand in het leven zal roepen. Naar
twee zijden komen er excessen voor. Enerzijds
voert een verkeerd begripen van bepaalde bijbel
uitspraken tot een blind fanatisme en een ver
wachting van een nieuwen hemel op aarde. Het
nieuwe Jeruzalem, dat Thomas Munzer sticht te
Muhlhausen, zal straks nog de Nederlandsche
Wederdoopers voor oogen slaan.

Anderzijds zien velen het nieuwe als een evan
gelie van haat, en zij gebruiken den ontsloten
bijbel om hun aanspraken te rechtvaardigen tegen
over hun onderdrukkers. Wanneer beide stroom
ingen zich vereenigen en de godsdienstige dweep
zucht, die zich in vernielende woede keert tegen
de oude kerk, kracht verleent aan de eischen der
eeuwenlang onderdrukte boeren, die nu den tijd
gekomen achten, zich te wreken op hun onder
drukkers, den adel en gezeten burgerij, dan dreigt
dit stormweer zoowel het oude als het nieuwe te
zullen vernietigen en den chaos te brengen.

De boeren-oorlog, die in 1525 geheel West
Duitschland teisterde, vormt de sombere achter
grond van het verhaal.

De adel is onderling verdeeld, door het geloofs
verschil. Er kan geen groote kracht van uitgaan.
Maar ook in de gezinnen zelf brengt geloofs
verschil verwijdering. In het kamp der boeren
heerscht een evengroote verdeeldheid, daar niemand
een ander als zijn meerdere wil erkennen. Dit ge
brek aan leiding biedt enkelen de gelegenheid af
zonderlijke troepjes boeren onder zich te ver
eenigen, om hun persoonlijke veeten uit te vechten.
De eenige, die leiding kan geven is Luther, maar
hij weigert beslist zich aan den kant der boeren
te stellen. Moeilijk is zijn taak, om de nieuwe leer
te verbreiden en zich met Gods Woord te stellen
tegenover de wereldlijke macht, daar de oproer
lingen zijn naam en zijn geschriften gebruiken om
hun bloedig geweld tegen die overheid te dekken.
Hier geldt geen heilig recht van opstand, want
niet om geestelijke vrijheid gaat het, maar om
losmaking van knellende maatschappelijke banden.

Tegen dezen achtergrond laat de auteur zijn
personen optreden. Het is een eenvoudige liefdes
historie, van het ouderwetsche type. Een edele
jonge ridder, die verliefd is op een even edele
jonkvrouw, heeft als mededinger een heel slecht
ridder, die niets verhevens in zijn karakter heeft.
De slechte edelman, al spoedig door ieder veracht
om zijn zwart karakter, schijnt het te zullen win
nen. Alle onheil schijnt over de hoofden der on
schuldigen te zullen worden uitgegoten. Telkens
weer moeten zij het afleggen; hun deugd schijnt
niet opgewassen tegen de list van hun gemeenen
vijand. Maar tenslotte overwint toch het goede
en deze overwinning is volkomen.

Even eenvoudig als de ontwikkeling van het
gebeuren, is de teekening der karakters. De auteur
vertelt het alles, men hoort meer dan men ziet.
Alles is weinig gecompliceerd, terwijl er dikwijls
nog bespiegelingen worden vastgeknoopt aan de
karakterbespreking. Door den verteltoon van bijna
het geheele boek, hindert den lezer weinig de
statige onnatuurlijkheid der gesprekken. De vorm
daarvan is geheel ondergeschikt gemaakt aan den
inhoud ervan.

Ondanks al deze bezwaren weet de schrijver
toch de aandacht gespannen te houden. Het
grootsch tafereel der geschiedenis weet hij aan
schouwelijk voor te stellen. In het middelpunt
staat Luther, de Duitse geloofsheld en her
vormer ook op maatschappelijk gebied. Zijn kin
derlijk geloof bij mannelijke daden, steekt heerlijk
af tegen het woeden der mensen, die met eigen
kracht zich een nieuwe wereld willen veroveren.
Luther wil niet vrijmaken van het gezag, want
onder alle omstandigheden wil hij dat gehoor
zamen en handhaven, maar hij brengt de leer der
liefde, der onderlinge verdraagzaamheid, de ware
gemeenschapszin. Dat ideaal teekent de schrijver
in een zijner figuren, die daardoor een voorname
rol speelt in het werk.

Ieder die belang stelt in groote gebeurtenissen
van het verleden, zal met voldoening dit boek
lezen, meer om de romantische beschrijving van
een grootsche worsteling, dan om de literaire be
tekenis van het boek.

Gr.

H. S.

III ZIELKUNDE III

De Theologie bij het Creatianisme.

II.

De opleving van de Christelijke zielkunde in
onze eeuw is de oorzaak, dat op een dogmatischen
strijd uit de 4e eeuw de aandacht is gevallen.

Eenerzijds stond de Christelijke zielkunde voor
de taak om den draad van de discussie, die was
geëindigd bij de Scholastieken, weer op te nemen
en zoo mogelijk voort te zetten. Anderzijds stond
zij voor de moeilijkheid om de nieuwste ontdek
kingen op biologisch gebied aan te passen aan
hetgeen de Christelijke Dogmatiek leert aangaande
den mensch. Daarbij kwam dat de Professoren
Bavinck, Kuyper en Honig in hun geschriften
het aloude Creatianisme handhaafden. Zoo was
de stand van zaken, toen in 1930 van de hand
van Prof. Dr J. Waterink verscheen: „De oor
sprong en het wezen der ziel“, een werk dat in
1932 een tweede, gewijzigde, druk beleefde. Daarin
worden de bezwaren tegen het Creatianisme opge
somm, vooral die welke de erfelijkheid van gees
telijke eigenschappen ons biedt. Voorts wijzigt
het de scholastieke opvatting van de drie elkaar
opvolgende zielen, de plantaardige, de dierlijke
en de menschelijke. Het lagere type sterft zoodra
het hogere verschijnt en dit eigent zich al het
levende materiaal toe. Aldus schept God 's men
schen geest als een hooger type, waardoor het
dierlijke type, dat gevolg is van de generatie,
sterft, en het levend materiaal beheerscht wordt
door het hogere type. De mensch heeft dus geen
dierlijke ziel, maar psychische elementen, die met
het lichaam van de ouders afkomstig zijn. Maar
de eigenlijke ziel is de door God naar Zijn beeld
geschapene ziel, die ook wel geest of persoon ge
noemd wordt.

Hij trachtte dus de scholastieke opvatting van
het Creatianisme een stap verder te brengen, door
een soort van boedelscheiding. Het door de ouders
gegenereerde leven noemde hij onze ziellijk-licha
amelijke natuur en het door God daarop gestempelde
hogere type de persoon, de kern van 't geestelijk
zijn. Zodoende zag hij de mogelijkheid om Creatia
nisme en Erfelijkheidsleer met elkaar te verzoen
en. De schrijver noemt deze oplossing van de
moeilijkheden een voorslag, volgens hem de
eenig mogelijke, waarop hij critiek verwacht.

Ware het bij dezen voorslag gebleven, zoo had
bovengenoemd werk tot een vruchtbare discussie
tusschen Christelijke psychologen kunnen leiden.

Op pag. 99 van zijn werk slaapt de schrijver
echter over op het terrein van de Dogmatiek, en
wel op de Christologie. Daaruit wil hij bewijzen,
dat persoon en natuur van den mensch zich ver
houden als bovengenoemde beginselen van ziel en
geest. En daarbij gaat hij zoover, dat hij op pag.
125 leert, dat Jezus' Goddelijk Ik de plaats inne
emt van het menschelijk ik of de persoonlijk
heidskern, de pneuma (geest).

In October 1932 verscheen in het Geref. Theol.
Tijdschrift een artikel van Prof. T. Hoekstra over:
„De oorsprong der ziel“. Daarin valt deze de
Christologie van „Oorsprong en wezen der ziel“
krachtig aan. Op pag. 241 zegt Z.H.G.: „De voor
stelling van Prof. Waterink lijkt als twee drup
pels water op die van Apollinaris“.

Daarop is gevolgd in December 1933 een artikel
van Ds H. Steen: „Hernieuwd Apollinarisme“,
zoodat men kan spreken van den Neo-Apolli
nistischen strijd in onze eeuw. Volledig
heidshalve volgde hier een kort overzicht van dien
strijd. Apollinaris, de jongere, werd in 361 bis
chop van Laodicea in Syrië. Hij was in den
eersten tijd een sterke verdediger van het ortho
doxe geloof. De Kerken hadden te Nicea, 325,
Arius' leer veroordeeld, doch de Arianen bleven
zich roeren. Tegen hen stelden Diodorus van
Tarsus e.a. het dualisme op van twee naturen
en twee personen in Christus, de latere Nesto
riaansche dwaling. Om hen te bestrijden viel Apol
linaris in de tegenovergestelde dwaling van het
monophysitisme, d.i. de leer van één natuur bij
Christus. Arius had reeds geleerd, dat bij Christus
de geschapen Logos de plaats van den mensche
lijken geest innam. Apollinaris leerde, dat de on
geschapen Logos den menschelijken geest bij
Christus verving, en dat deze met Zijn lichaam
en ziel verbonden was bij de ontvangenis door
den Heiligen Geest. Deze leer van Apollinaris is
heftig bestreden en ten slotte op het concilie van
Konstantinopel, 380, veroordeeld.

Reeds vóór den dood van Apollinaris werden
zijn leerlingen verdeeld in twee partijen. De éne
partij stond onder leiding van een zekere Pole
mius. Ze hield vast aan de vereeniging van Chris
tus' lichaam met de Godheid tot één wezen. De
andere partij, geleid door bisschop Timotheüs van
Berytus, nam twee naturen in Christus aan, aan
gezien Christus' lichaam bezield was eer de God
heid daarin kwam wonen. De verhouding van
beide naturen werd door hen voorgesteld als die
van stof en vorm, het beweegbare vleesch en de
bewegende geest.

Zooals te verwachten was, heeft Prof. Waterink
aangetoond, dat zijn beschouwing en die van Apol
linaris lang niet dezelfde zijn. Doch Ds H. Steen
handhaaft in zijn werk: „Persoon, Geest en Ziel“
zijn stelling, dat Prof. Waterink Apollinarist is en
in strijd komt met de Christelijke leer.

Een goede oplossing van dezen strijd is o.i. niet
te wachten, te omdat Apollinaris' beschouwing
alleen uit fragmenten en uit citaten bij andere
kerkvaders bekend is. 2e omdat Apollinaris later
is veranderd van opinie. Vóór de synode van
Alexandrië verbond hij de Godheid met het
vleesch, en na 362 met een vleeschelijke ziel, ter
wijl de Godheid de plaats innam van de redelijke
ziel (Gr. nous). 3e, omdat de terminologie van
Prof. Waterink een geheel andere is dan die van
Apollinaris, die Aristoteles' vormenleer navolgte.

Het is te betreuren, dat de discussie over het
Creatianisme door dezen overgang naar een theo
logisch debat op dood spoor is geloopen. Maar
dit feit moet ons niet beletten om den draad weer
op te nemen waar ze werd afgebroken. De Dog
matiek komt wel voor als een van de grond
vakken van de psychologie, doch is niet het aan
gewezen terrein om psychologische kwesties tot
beslissing te brengen. Wanneer de Dogmatiek in
een hoofdstuk over den mensch dezen beschrijft
zooals hij was in den staat der rechttheid, en na
den val en na de wedergeboorte, zoo moet de
Christelijke zielkunde deze beschrijving, als ze
naar de Heilige Schrift is, dankbaar aanvaarden.
Het kan ook zijn, dat men alle problemen, die
vroeger in de z.g.n. metaphysische zielkunde
werden behandeld, wil overdoen aan een aparte weten
schap, de anthropologie of menschkunde. In dat
geval loopen de wegen van de Dogmatiek en de
Zielkunde nog meer uiteen. Daarbij komt nog,
dat de overgang op Christologisch terrein de
psychologie plaatst voor een mysterie, n.l. de
verhouding van Christus' beide naturen, en dus
geen hulp biedt.

Op deze gronden zouden we gaarne zien dat in
een volgende editie van: „Oorsprong en wezen der
ziel“ het beroep op de Dogmatiek werd uitge
schakeld. Het Creatianisme is een zuiver ziel
kundig probleem. De moeilijkheden om het te
handhaven komen van de zijde van de Biologie.
Met deze moet o.i. de Christelijke psychologie in
een ernstige discussie treden, over de vraag of het
Creatianisme in zijn ouden vorm nog kan worden
gehandhaafd. Aan deze discussie willen we gaarne
deelnemen, en op bovengenoemde voorslag ant
woorden.

Den Haag.

LOS.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Het Duitse Nationaal-socialisme.

XI.

De Kerk onder het Hakenkruis. (III)

De Kerkstrijd. (III.)

Zoo beschouwd hebben we er alleen nog maar
op gelet, wat het nationaal-socialisme als zoo
danig voor de kerk is geweest. We willen ook
nog een paar opmerkingen maken over de houding
der regeering, die steeds verklaard heeft, zich niet
met de kerk te zullen bemoeien noch te hebben
bemoeid.

We wezen er reeds op, dat men die belofte al
heel spoedig heeft gebroken door het benoemen
van kerkelijke commissarissen van regeeringswege.

En het is daarbij — ondanks telkens herhaalde
plechtige verzekeringen — niet gebleven. Men zou
haast kunnen zeggen: Zoo dikwijls die verzekering
herhaald werd, dat men de kerk vrij zou laten,
was er ook wat gebeurd of had men iets op het
oog met de kerk vanwege den staat.

Want de regeering heeft zich telkens en telkens
weer met kerkelijke zaken bemoeid, hoewel ze
voorgegeven heeft, dat dit niet waar is.

Wel is waar, dat ze meer dan eens niet zoover
gegaan is, dan ze volgens haar uitingen blijkbaar
gaarne gewild had, omdat het dan te zeer in het
oog gevallen zou zijn.

Maar daarom is het nog erg genoeg!

Wat deed de regeering dan?

We zullen hier enkele dingen opnoemen, die
ieder weet, maar licht weer in het vergeetboek
raken, en waaruit blijkt, hoe „onzijdig“ de rege
ring zich heeft gehouden in de kerkelijke aange
legenheden.

De regeering heeft de kerkelijke commissarissen
ingesteld, en die aan de kerken opgelegd
en zoo de kerken gedwongen tot het uitschrijven
van nieuwe verkiezingen, met de bedoeling en in
de hoop, dat de nationaal-socialisten in de kerke
lijke vergaderingen de meerderheid zouden krijgen.

De regeering heeft bij monde van den rijks
kanselier Adolf Hitler aan den vooravond van die
verkiezingen een rede gehouden, die op die ver
kiezingen betrekking had. Hitler heeft dat niet